

บทคัดย่อ

กิจกรรมดำน้ำเป็นกิจกรรมที่ต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต้องการมีประสบการณ์เกี่ยวกับโลกใต้ทะเล จากปัญหาการขยายตัวของธุรกิจดำน้ำในประเทศไทยที่ทิศทางการขยายตัวเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับสถานภาพความสมบูรณ์ของทรัพยากรใต้ทะเลที่เสื่อมโทรมลง ดังนั้นการพัฒนากิจกรรมดำน้ำเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาศักยภาพธุรกิจดำน้ำ การปรับใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และขีดความสามารถเครือข่ายธุรกิจดำน้ำ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนากิจกรรมดำน้ำเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและศักยภาพของธุรกิจดำน้ำและเครือข่ายธุรกิจดำน้ำ รวมถึงสถานภาพและขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากร วิธีการศึกษาประกอบไปด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ การสังเกต การสำรวจ การสัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถามในประเด็นความคาดหวังและประสบการณ์จากกิจกรรมดำน้ำ

ผลการศึกษา พบว่า แนวทางในการพัฒนากิจกรรมดำน้ำเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องผสมผสานประโยชน์ระหว่างการอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากร และการพัฒนาเพื่อความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลประโยชน์และอำนาจเป็นแรงผลักดันขับเคลื่อนหลัก โดยที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวแต่ละภาคส่วนมีกลวิธีในการดำเนินการแตกต่างกันไป ความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร และ ความร่วมมืออย่างพึ่งพากันของทุกภาคส่วนในธุรกิจการท่องเที่ยวดำน้ำ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา กิจกรรมดำน้ำเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนากิจกรรมดำน้ำเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีดังนี้

1) คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ควรมีนโยบายเพื่อผสมผสานประโยชน์ระหว่างการอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากร และการพัฒนาเพื่อความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ โดยมียุทธศาสตร์การบูรณาการเชิงภารกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยว ผ่านกลไกการบริหารการพัฒนาประเทศแบบคลัสเตอร์

2) การใช้มาตรการทางสังคมนำการใช้มาตรการทางกฎหมาย โดยการสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว ส่งเสริมการมีส่วนร่วม กระตุ้นความร่วมมือ และ สร้างการผสมผสานกำลังระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคชุมชน ในการร่วมกันพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ หลังจากนั้นจึงใช้มาตรการทางกฎหมายในการเมื่อเริ่มมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น

3) การสร้างเครือข่ายในการเฝ้าระวังทรัพยากรทางทะเล (Marine Watch Dog) เพื่อให้ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการ นักท่องเที่ยว คนในชุมชน รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมดำน้ำและการท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรทางทะเล ร่วมติดตามและรายงานสถานการณ์ของ

กิจกรรมดำน้ำเพื่อการท่องเที่ยว รวมทั้งร่วมป้องกันผลกระทบเชิงลบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรทางทะเล

4) การสร้างมาตรฐานการจัดการกิจกรรมดำน้ำเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งมาตรฐานนี้เป็นมาตรฐานส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมดำน้ำเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ไม่ใช่มาตรฐานแข่งขันและเพิ่มศักยภาพธุรกิจดำน้ำเพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเพิ่มผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรทางทะเล มาตรฐานนี้จะต้องสอดคล้องกับมาตรฐานสากล ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆจะได้พัฒนาและยกระดับสู่มาตรฐานสากลต่อไป การสร้างมาตรฐานนี้จำเป็นต้องใช้ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐอย่างน้อย 3 หน่วยงาน คือ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ในบทบาทของผู้อนุรักษ์ทรัพยากร) กรมการท่องเที่ยว (ในบทบาทของผู้พัฒนาอุปทานของการท่องเที่ยว) และ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ในบทบาทของผู้ส่งเสริมอุปสงค์ของการท่องเที่ยว) นอกจากนี้ยังต้องมีความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆทั้งภายในประเทศและต่างประเทศด้วย

5) การกำหนดขอบเขตเชิงพื้นที่ของทรัพยากรทางทะเลให้สอดคล้องกับรูปแบบของกิจกรรมการดำน้ำ ความสามารถและประสบการณ์ของนักดำน้ำ และการจำกัดการใช้งานของพื้นที่ตามขีดความสามารถในการรองรับ รวมทั้งการกำหนดช่วงระยะเวลาในการใช้ทรัพยากรทางทะเล โดยพิจารณาจากนิเวศวิทยาร่วมกับฤดูกาลท่องเที่ยว

6) ควรมีระบบติดตามตรวจสอบผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรทางทะเล และมีมาตรการที่ชัดเจนเป็นระบบ ในกรณีพื้นที่ที่เกิดผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรทางทะเล อาจต้องประกาศปิดจุดดำน้ำหรือลดจำนวนกิจกรรมดำน้ำในพื้นที่นั้น

7) การกำหนดและควบคุมนโยบาย ควรเป็นความร่วมมือและการประสานกำลังของภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคชุมชน โดยภาครัฐมีบทบาทในการเป็นผู้กำกับดูแล (Regulator) และ ผู้เอื้ออำนวย (Facilitator) ภาคเอกชนมีบทบาทในการเป็นผู้ดำเนินงาน (Operator) และ ผู้กระจายผลประโยชน์ (Benefit Distributor) ส่วนภาคชุมชนมีบทบาทในการเป็นผู้ดูแลทรัพยากร

8) เร่งสร้างความตระหนัก ปลุกจิตสำนึกการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (Sustainable Concept) และสร้างองค์ความรู้และฐานมวลชน (Capacity Building) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีต่อทรัพยากรทางทะเล

9) ส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้นำการดำน้ำของคนไทยให้เป็นมัคคุเทศก์หรือผู้นำการดำน้ำท้องถิ่น (Local Dive Leader)

Abstract

Diving is a tourism activity that generate environmental values to economic benefits. Thailand is one of the famous diving tourism destination, especially for people who seek for underwater experiences. Diving tourism in Thailand is growing rapidly in contrast with the gradually deterioration of underwater environment. In order to achieve the state of development of diving activities towards sustainable tourism, it requires guidelines for potential development of diving business, adaptive use of marine and coastal resources and capacity development of diving business network in order to develop an effective strategic direction for sustainable diving tourism development.

The research aims to study the current situation of diving business and diving tourism network as well as the current status and carrying capacity of marine and coastal resources. Data has been gathered by the document research, field study, observation, survey together with interviewing the entrepreneurs, employees in the field of SCUBA diving and related fields. The questionnaire was employed to survey the expectation and experience of diving tourists towards diving activities and tourism related issues.

The result, in order to develop sustainable diving tourism, indicated that the mutual profits sharing between conservation of marine resources and development of economic growth is significant. Even diving tourism stakeholders have different motivations and tactics; participation, collaboration, and synergy among these stakeholders are recommended.

Policy recommendation for sustainable diving tourism were suggested as follows

1) National Committee of Tourism Policy Committee should launch the policy for synergy the conservation of marine resources and the development of economic growth. The policy should include cross-sectoral integration to drive tourism development through tourism-clusters.

2) Social measures should be employed prior legal measures. Provocation in marine resources conservation and responsibility; as well as participation, collaboration, and synergy among diving tourism stakeholders are the key social measures.

3) Marine Stewardship Network should be set to safeguard marine resources. Diving business entrepreneurs, tourism service providers, people in local community, diving tourists, and tourism-supporting agents should be included in the network.

4) Diving tourism management standard should be set according to the international diving standard. The management standard should support and develop collaboration among diving tourism stakeholders instead of promote their competitiveness. Major stakeholders are Department of Marine and Coastal Resources, Department of Tourism, and Tourism Authority of Thailand. Role of the major stakeholders consecutively are conservator, tourism- supply developer, and tourism- demand promotor.

5) Zoning and spatial planning for diving tourism should be identified. Criteria for zoning and planning are pattern of diving activity, performance and experience of diver, limitation of use

according to carrying capacity and scientific findings. The criteria should be considered in the context of marine ecology and season of tourism.

6) Monitoring and assessment system should be conducted periodically to ensure the sustainability of marine resource. In case of severe negative impacts on marine resources, the diving activity of tourism should be suspended or reduced.

7) Policy making and controlling should initiate from participation of government, entrepreneur, and local community. The government should play the role of regulator and facilitator. The entrepreneur should play the role of operator and benefit distributor, while the local community looks after the resources.

8) Sustainable concept of tourism should be provoked in general public, as well as capacity building and development programs should be implemented.

9) Local dive leader with local tour guide license should be fostered and protected only for Thai citizen.